

Örneklerle
EĞİTİMDE
ETKİLİ İLETİŞİM

Dr. Yüksel DEMİREL

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-259-6

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı

Örneklerle Eğitimde Etkili İletişim

Yayıncı Sertifika No

47518

Yazar

Dr. Yüksel DEMİREL

Baskı ve Cilt

Bizim Dijital Matbaacılık

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Bisac Code

EDU029000

DOI

10.37609/akya.1469

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz	ix
Giriş	1
BÖLÜM 1	
ÖĞRENCİ İLETİŞİMİNİ FARKLILAŞTIRAN UNSURLAR.....	5
Dil ve Anlatım	7
Dinleme ve Algılama	8
Bilgi Düzeyi	8
Statü Farklılığı	9
Cinsiyet	9
Yaş ve Gelişim Düzeyi.....	10
Olgunlaşma	10
Kültürel Özellikler	11
Anne-Baba Tutumları	12
İletişim Yetersizlikleri	13
Duygusal Zekâ - Sosyal Zekâ	14
Psikolojik Durum	15
Fiziksel Mesafe	15
İletişim Zamanı	16
Sosyal Şartlar/ Bağlam	18
BÖLÜM 2	
İLK KARŞILAŞMADA İLETİŞİM	21
İlk İzlenimin Önemi	21
Beden Dilinin Kullanımı	22
Başlangıç	27
İlk Gün ve İlk Ders	28
Selamlaşma/Tanışma	29
Selamlaşma Örnekleri.....	30
Öğretmenin Kendini Tanıtması	32
Öğrencileri Tanımaya Çalışmak.....	35
İlk Derste Kuralların Konulması	36

BÖLÜM 3**ETKİLİ İLETİŞİM İÇİN ÖĞRENCİYİ ANLAMAK 39**

Duygusal Durumu Değişkendir	39
Dikkati Çabuk Dağılır	40
Çaba Göstermeden Başarmak Çekicidir	42
Kurallara Uymak Zorlayıcıdır	42
İlgisi Yeniliklere Dönüktür	43
Soyut Kavramları Anlamada Zorluk Yaşar	43
Davranış Sınırlarını Bilmek İster	44
Hayal Kurma Eğilimindedir.....	45
Öğreneceklerinin Ne İşe Yarayacağını Sorgular.....	46
Etkin Dinlemede Zorlanır	46
Değerlendirilme Kaygısı Taşır	48

BÖLÜM 4**İLETİŞİMDE DİKKATE ALINMASI GEREKEN HUSUSLAR 49**

Göz Teması Kurmak	50
Öğrenciye Değer Vermek / Kabul Etmek.....	50
İçten Davranmak.....	50
Empati Kurmak	51
Açıklayıcı Olmak / Tek Mesaj.....	51
Etkin Dinlemek.....	52
Dinleme Hataları	55
Söylenenleri Yansıtmak	57
Netleştirmek.....	59
Özetlemek	59
Geri Bildirim.....	59
Herkese Eşit Mesele	61
Saygı Göstermek	62
Onaylamak	62
Yakınlık/Samimiyet	62
Sabır Göstermek	63
Nükteyi Kullanmak	65

BÖLÜM 5**İLETİŞİM YANLIŞLARI 67**

Emir Vermek.....	68
Söz Kesmek	71
Ad Takmak / Alay Etmek	72
Yargılamak / Suçlamak	73
Azarlamak/Bağırarak.....	74
Göz Teması Kurmadan Konuşmak	75
Tehdit Etmek / Gözdağı Vermek.....	77
Ahlâk Dersi Vermek	78

Küçümsemek	79
Akıl Okumak /Yorumlamak	80
Öğüt Vermek /Nutuk Çekmek.....	81
Genellemek	82
Kutuplaştırmak	82
Tek Taraflı Anlatımlara Göre Değerlendirmek	83
Soyut Kavramları Sık Kullanmak	84
İğnelemek	84
Çıkarımda Bulunmak	85
Pot Kırmak /Gaf Yapmak	88
Övgüde Bulunmak	89
Eleştirmek.....	90

BÖLÜM 6

ÇEŞİTLİ ÖĞRENCİ TUTUMLARI KARŞISINDA

İLETİŞİM BECERİLERİ I	93
Talepkâr Öğrenci	94
Her Şeyi Bilen Ukalâ Öğrenci	95
Sabit Fikirli / İnatçı Öğrenci	99
Panik Öğrenci	100
Hak/Adalet Arayıcısı Öğrenci	101
Şikâyet Eden Öğrenci.....	103
Sürekli Yakınan /Sızlanan Öğrenci	105
Aralıksız Konuşan Öğrenci	108
Kararsız Öğrenci.....	110

BÖLÜM 7

ÇEŞİTLİ ÖĞRENCİ TUTUMLARI KARŞISINDA

İLETİŞİM BECERİLERİ II.....	115
Boş Veren / Umursamaz Öğrenci.....	116
Alıngan/ Olumsuz Öğrenci.....	117
Çekingen/Utangaç Öğrenci.....	118
Kaygılı Öğrenci	121
Dalgın /Dikkati Dağınık Öğrenci	122
Motivasyonu Düşük Öğrenci.....	124
Depresif Öğrenci	126
Yalnız Öğrenci	128
Dışlanan Öğrenci.....	130
Kibirli Öğrenci	133

BÖLÜM 8

ZOR ÖĞRENCİLERLE İLETİŞİM.....

Kızgın Öğrenci	137
Sinirli Öğrenci.....	138

Öfkeli Öğrenci.....	138
Patlamaya Hazır Öğrenci.....	141
Sınır / Kural Tanımayan Öğrenci	142
Karşı Çıkan / İsyankâr Öğrenci	143
Saldırgan Öğrenci.....	144
Pasif-Saldırgan/Agresif öğrenci.....	148
Zorbalık Yapan Öğrenci	150

BÖLÜM 9

OLUMLUDA AŞIRIYA KAÇANLARLA İLETİŞİM..... 153

Boyun Eğen/ Edilgen Öğrenci	153
Aşırı İlgili Öğrenci.....	154
Sürekli İletişim Kurmak İsteyen Öğrenci.....	157
Sürekli Söz İsteyen Öğrenci	159
Her Söylenene Bir Sözü Olan Öğrenci	161
Tartışma Sever Öğrenci	163
Mükemmeliyetçi Öğrenci.....	165
Lider Öğrenci	166

BÖLÜM 10

ÇEŞİTLİ ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI KARŞISINDA İLETİŞİM..... 169

Sınıfta Uyursa.....	169
Diğerlerini Engelleyici Davranırsa.....	171
Konudan Konuya Atlarsa	173
Kurallara Uymazsa	175
Dersten Sıkılırsa.....	178
Anlatılanları Dinlemezse	181
Cep Telefonu İle Meşgulse	182
Söylediklerinize Karşı Çıkarsa.....	184
Yalan Söylerse	186
Kopya Çekerse	188
Çok Kısa Yanıtlar Veriyorsa	190
Çok Uzun Yanıtlar Veriyorsa	190
Sorunuza Cevap Veremezse.....	191
Söylenenlere Tepki Vermezse	192
Söz Almadan Konuşursa	194
Sözünüzü Keserse.....	194
Grup İçinde Sürekli Konuşuyorsa	197
Sözü Uzatırsa.....	198
İlgisiz Soru Sorarsa.....	200
Derse Geç Geliyorsa/Devam Sorunu Varsa	202

BÖLÜM 11

İSTENMEYEN DURUMLAR KARŞISINDA İLETİŞİM..... 203

Öğrencilerin İletişimsel Yetersizlikleri	203
--	-----

Öğrencilerin Duygusal Sorunları.....	204
Çatışma	205
Öğretmen-Öğrenci Arasında Çatışma	207
Sorunlu Öğrencilerle İletişim	208
İstenmeyen Davranışlar Karşısında Nasıl İletişim Kurulmalıdır?	210
Öğrencileri Gözlemlemek	210
Olayı Görmezden Gelmek:.....	211
Sözlü / Sözsüz Uyarı.....	211
Soru Sormak.....	212
Ben İletileri.....	213

BÖLÜM 12

ETKİLİ İLETİŞİM İÇİN BAZI STRATEJİLER 215

İletişimde Olumlu İfadeler Kullanın. İstemediğiniz Şeyi Değil, İsteddiğiniz Şeyi Belirtin.....	216
Uzun Anlatımlardan Kaçının	217
Çok Yavaş Konuşmayın	217
Çok Karmaşık, Uzun, Devrik Cümleler Kurmayın; Parantez Açarak Konuşmalar Yapmayın	218
Hııı... hımmm Ee... Seslerini Sık Kullanmayın.....	218
Mizahı Kullanın Ama Öğrencilerinize Şaka Yapmayın.....	218
Sahip Olduğunuz Gücü Gösteren İfadelerden Uzak Durun	219
'Yapman Gerekıyor, Mecbursun' Benzeri Zorlayıcı İfadelerden Kaçının.....	220
Teşvikte Abartılı Olmayın	220
Mesafeli Yakın Olun	221
Kendinizi Açabilirsiniz. Ancak Bu Konuda Fazla Bonkör Olmayın	223
Empati Kurun; Suçlamadan ve Korumadan Anlamaya Çalışın	224
Öğretirken 'Melisin, Malısın, Meliydin' Sözlerini Sık Kullanmamaya Özen Gösterin	225
Yakın Olun Ama Kişisel Alanı İşgal Etmeyin	227
İlgili Olun Ama İlgii Abartmayın.....	228
Öğrencinin Özelini Başkalarının Yanında Konuşmayın / Dinleyicilerden Kaçının.....	229
Öğrencilerinizle Duygusal Bağınızı Size Bağlanmalarına Yol Açacak Biçimde Yakın Tutmayın.....	231
Öğrencilere Sevimli Görünme Çabasından Olmayın, Doğal Olun	232
Öfkenize Yenik Düşmeyin, Öğrencilere Bağırmayın.....	232
Öğrencilerle Güç Savaşına Girmeyin.....	233
Öğrencilerin Yanlışlarını Bulmaya Çalışmayın	234
Kıyaslamayın / Karşılaştırmayın	236
Öğrencilerin Yaptığı Sakarlıklara, Gaflara Karşı Sağır ve Dilsiz Olun.....	236
Hiçbir Öğrencinize Kendinizle İlgili Sır Vermeyin. Paylaşmalarınızı 'Sakin Kimse Duymasın' Diyerek Yapmayın.....	237

Ortak Değerlerimizin Dışında Kalan Kişisel Görüşlerinizi	
Öğrencilerinizle Paylaşmayın	239
İletişiminizde Nezaket ve Görgü Kurallarına Uygun Davranın.....	240
Rica Ederek İsteyin.....	240
Öğrencinin Arkasından Konuşmayın.....	242
Argo Sözlerden Kaçının.....	243
Ses Tonunuzu Ayarlayın	243
Söylediklerinizi Anlamalarını Sağlayın	244
Anlatımlarınızda İlgi Çekici Olun	244
Benliği İncitmeyen Dil Kullanın	245
Otoritenizi Hissettirin.....	246
Öğrenciye Hatır Sorarken Dikkatli Olun. Nasıl Bir	
Durumla Karşılaşacağınızı Bilemezsiniz.....	249

BÖLÜM 13

ETKİLİ İLETİŞİM İÇİN DİKKATE ALINMASI

GEREKEN BAZI HUSUSLAR	253
İletişim Becerisi Kazanılabılır.....	253
Öğretmen İletişim Biçimiyle Öğrencide Korku Değil,	
Saygı Uyandırmalıdır	254
İletişimde Söylenenler, Söylenmek İstenenlerin Yalnızca Özetidir.	257
Öğrenciler Sizi Soruları ve Cevaplarıyla Şaşırtabilirler	258
Sözlü İletişim.....	260
Sözler Her Zaman Gerçek Düşünceyi Yansıtmaz	260
Sözsüz İletişim	261
Kendinize Güvenli Bir Görünüş Sergileyin	263
Doğru Sorular Sorun	264
Etkin Dinleyin.....	266
Öğretmenler Öğrencileriyle Neden Farklı Biçimde	
İletişim Kurarlar?	267
Duyularınızı Yönetin.....	269
Öğretmen Öğrencinin Annesi- Babası, Arkadaşı Değildir	270
Öğretmen İçin “Boş” Olan, Öğrenci İçin “Hoş” Olabilir	272
Aşırı Yorgunluk, Hastalık ve Yoğun Stres Yaşadığımızda	
‘Bugün İyi Değilim’ Diyebilirsiniz	273
İyi Öğretmen Olmak İçin Etkili İletişim Kurmak Gerekir	275
Sonsöz	277
Yararlanılan Kaynaklar	279

ÖNSÖZ

Etkili iletişim kurabilmek hayatın her alanında kişiye yarar sağlar. Mesleğini insan ilişkileriyle yürüten kişiler için bu yararın gereklilik boyutu da vardır. Özellikle insan yetiştirme görev ve sorumluluğunu üstlenmiş bulunan öğretmenlerin iletişim becerisine sahip olmaları bir zorunluluktur. Öğretmenler, öğrencileriyle etkili iletişim kurabilirlerse onlara yararlı olabilirler.

Okul hayatında iletişimi başlatan, sürdüren ve yöneten kişi olarak kaynak/gönderici konumunda bulunan öğretmenin sahip olduğu ilgili alandaki bilgi ve becerisini alıcı konumunda bulunan öğrencilere iletmesi yalnızca ‘aktarım’ yoluyla sağlanamaz. Öğretmen, öğrenci grubunun anlama ve algılama düzeyini bilerek ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak mesajını iletmelidir. Ayrıca öğretmen, öğrencilerin içinde bulunulan zamana, çeşitli ortam ve durumlara göre farklılaşan düşünce, duygu ve tepkilerini anlayarak ve onların değişen ihtiyaçlarını fark ederek iletişim kurmalıdır. Bunun için mesajını formüle ederken en uygun sembol ve kanalı seçmelidir.

Öğretmen-öğrenci iletişiminin iki tarafı olmasına rağmen, asıl sorumluluğu ve yükü öğretmenin taşıması gerektiği unutulmamalıdır. Süreç karşılıklı çabalarla ilerlese de en azından başlangıçta kuralları yerleştirmek öğretmenin sorumluluğundadır. Öğrenci ise öğretmenin başlangıçta açıklıkla ortaya koyduğu ilkeler doğrultusunda eğitim alanında ilerlerken bu süreçte yaşayacağı etkileşimler aracılığıyla doğru ve sağlıklı iletişim becerileri edinme fırsatı bulur.

Düşünce ve duyguları emin bir şekilde ifade edebilmek öğretmenin sahip olduğu en önemli iletişim becerilerinden biridir. Öğretmen, çok zeki, çok bilgili ve alanında çok yetenekli olabilir. Fakat kendisini başkalarında saygınlık uyandıracak bir şekilde ifade edemiyorsa, bilgi ve yeteneğinin hiçbir önemi olmaz. Çünkü bu değerli özellikleri karşı tarafa iletmez. Yapıcı iletişim kurmayı beceremiyorsa insan ilişkilerinde iş birliği sağlayamaz ve iyi geçinmeyi gerçekleştiremez.

Bu kitabın amacı, öğretmen-öğrenci iletişimde öğretmenin becerilerini artırarak, öğrenciyle etkili bir iletişim kurmasını sağlamaktır. Kuşkusuz iletişim süreci iki tarafın karşılıklı çabaları ve becerilerin karşılıklı olarak kullanılmasıyla daha sağlıklı yürür. Ancak öğretmen, öğrencisiyle nasıl iletişim kurması gerektiğini iyi bilir ve bunu uygularsa, öğrenciler de davranışlarını ona göre biçimlendirerek iletişimlerini sürdüreceklerdir.

Öğretmen öğrencilerini tanıdıkça, her birinin kişisel özelliklerine dair bilgi sahibi olacak ve onların hangi tarz iletişim kurduğunu belirleyecektir. Buna göre, isterse kitapta yer alan her tarz ve davranış için hazırlanmış taktik ve teknikleri seçerek, bazen birleştirerek ve duruma göre değiştirip düzenleyerek kullanabilir, yeni stratejiler oluşturabilir ve etkili iletişim ortamları geliştirerek okul hayatını hem kendisi hem de öğrencileri için keyifli hâle getirebilir.

Dr. Yüksel DEMİREL

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Aydın, Mustafa. (2000): *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Bacanlı, Hasan(2001). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Başaran, İ. E. (2005). *Eğitim psikolojisi: Gelişim, öğrenme ve ortam*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Can, Gürhan (2003): *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Celep, Cevat (2008): *Sınıf Yönetiminde Kuram ve Uygulama*. Pegem Akademi. 3. Baskı.
- Demirel, Yüksel (2016): *Sağlık Hizmetlerinde Sağlıklı İletişim*. Adana: Akademisyen Tıp Yayınevi.
- Demiray, Uğur (Edit.) (2008): *Etkili İletişim*. Ankara: Pegem Akademi
- Erdem, Orhan (2009): *Duyusal İletişim ve Beden Dili*. İstanbul: Yakamoz Yayınları
- Gordon, Thomas (2008): *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*. İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Hamedoğlu, M. A. (2014). Sınıf İçi İletişim, M. Çelikten ve M. Teyfur (Editör), *Yaplandırıcı yaklaşıma göre sınıf yönetimi içinde*, (s.133-168), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Horn, Sam (2012): *Tongue Fu. Sözlü Dövüş Sanatı*. İstanbul: Boyner Yayınevi.
- Kaya, Zeki (2002): *Sınıf Yönetimi*, İstanbul: Pegem Yayıncılık.
- Kılbaş, Şükran (2006): *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Kare Yayınları.
- Kıran, Hüseyin (2007): *Etkili Sınıf Yönetimi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kuzgun, Yıldız (2002): *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Oktay, Mahmut (2000): *İletişimciler İçin Davranış Bilimlerine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları,
- Öner, Bilal (2003): *Sınıf Kurallarına Uymayan Öğrenci Davranışları*. Eğitim Dergisi. Sayı: 2
- Selçuk, Ziya. (2010). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tayfun, Recep (2009): *Etkili İletişim ve Beden Dili*. 2. baskı. Ankara: Nobel Yayın.
- Ulusoy, Ayten (2011). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, Binnur (2005): *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayınları.